

КОНСТИТУЦІЙНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ: ПЕРЕДУМОВИ, ОЧІКУВАННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ

Під час Революції гідності громадяни вийшли на вулиці міст України на захист своїх конституційних прав і проти узурпації влади. Після перемоги революції почався процес «перезавантаження» країни. **«Жити за новими правилами» - цей вислів став не політичним гаслом, а очевидною необхідністю.** Але так само очевидно, що прагнення передати більше владних повноважень громадам, оновити судову владу, посилити гарантії захисту прав людини тощо потребує змін у Основному законі. Саме тому в Україні розпочато процес конституційної реформи.

Нині важливим є зміцнення конституційного порядку, для чого мають діяти ефективно насамперед парламент і орган судового конституційного контролю. За умов належної широкої суспільно-політичної дискусії еволюційним шляхом можна досягнути перегляду окремих проблемних положень Конституції України.

Історичний досвід показує, що зазвичай конституційні реформи є результатом всебічних суспільно-політичних дебатів, які викликані реальним вичерпанням регулятивного потенціалу окремих її положень. Потреба конституційної реформи може також бути викликана зміною політичного, економічного й соціального устрою як необхідною умовою подолання економічної стагнації, кризи тощо.

У 2014 рік Україна увійшла з недієвою Конституцією, зміненою у неконституційний спосіб, та авторитарним режимом Президента Януковича. Після здобуття ним президентського посту у 2010 р. було створено умови для узурпації влади. Були змінені з політичних мотивів судді Конституційного Суду. Внаслідок тиску у відставку пішло декілька суддів цього суду. Їх замінили на більш лояльних суддів, оскільки більшість у Верховній Раді і з'їзд суддів фактично стали підконтрольними Президентові.

21 лютого 2014 р., за кілька годин до втечі Януковича з країни, Верховна Рада прийняла Закон «Про відновлення дії окремих положень Конституції України»[1], який був згодом підписаний виконуючим обов'язки Президента новим Головою Верховної Ради Турчиновим. 22 лютого 2014 р. Верховна Рада прийняла постанову «Про текст Конституції України в редакції 28 червня 1996 року, із змінами і доповненнями, внесеними законами України від 8 грудня 2004

року № 2222-IV, від 1 лютого 2011 року № 2952-VI, від 19 вересня 2013 року № 586-VII»[2]. Обидва документи були прийняті більше, ніж двома третинами від конституційного складу народних депутатів України. Таким чином, перемога Революції поставила завдання реформування держави, насамперед, встановлення дієвого збалансованого механізму державної влади, який би унеможливив повернення до свавілля режиму Януковича.

За даними соціологічного опитування, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології для РАСТ, рівень пріоритетності конституційної реформи з позицій громадськості станом на 2015 р. становить 5.6 % (шоста позиція після запобігання корупції, подолання економічної кризи, вирішення політичної кризи, реформування юстиції з метою запровадження справедливого процесу та правосуддя, децентралізації з метою перерозподілу повноважень на місцевому рівні)[3].

За даними соціологічного дослідження щодо Конституції та конституційної реформи, проведеного на замовлення Центру політико- правових реформ Фондом «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» спільно з соціологічною службою Центру Разумкова, переважна частина населення знають про процес реформування конституційної сфери: 46.6 % дещо про це чули і ще 9.7 % точно знають про ці плани. 5.2 % населення знає, які саме зміни до Конституції наразі пропонуються, а 41.6 % зазначають, що щось чули по ці пропоновані нововведення[4]. Але ця ситуація є парадоксальною в тому сенсі, що майже стільки ж громадян взагалі не обізнані з цими нововведеннями та нічого не чули про це (49.2 %).

Одним з головних кроків стало створення Конституційної комісії. Конституційну комісію створено 3 березня 2015 року указом глави держави. Відповідно до цього указу, комісія є спеціальним допоміжним органом при Президентові України. Основними завданнями Конституційної Комісії визначено:

- напрацювання узгоджених пропозицій щодо проведення конституційної реформи в Україні;
- забезпечення широкого громадського та професійного обговорення пропозицій щодо проведення конституційної реформи в Україні;
- підготовка за результатами широкого громадського та професійного обговорення законопроекту (законопроектів) щодо внесення змін до Конституції;
- інформування громадськості про роботу з підготовки пропозицій щодо проведення конституційної реформи, її реалізації.

Згідно з указом Президента, керівництво Конституційною комісією здійснює голова Верховної Ради України.

В межах Конституційної комісії створено три робочі групи, члени яких напрацьовують пропозиції щодо змін до Конституції у питаннях децентралізації, правосуддя та суміжних правових інститутів, а також у питаннях прав, свобод та обов'язків людини і громадянина.

Існуюча на сьогодні редакція законопроекту потребує доопрацювання, суспільного та експертного обговорення. Робота Конституційної Комісії в цьому напрямку триває. Поки що складно спрогнозувати, які саме з рекомендацій Ради Європи будуть враховані в остаточній версії законопроекту, а які ні. Таким чином, наразі неможливо оцінити вплив напрацювань щодо реформи у сфері конституційного забезпечення прав людини на втілення рекомендацій органів Ради Європи.

Основними завданнями, які стоять перед сучасним конституційним процесом, є:

- підвищення суспільного авторитету Конституції шляхом проведення конституційної реформи відкрито та прозоро, з максимальним залученням громадянського суспільства на всіх її етапах;
- забезпечення дієвості Конституції – фактично функціонуючий механізм державної влади має відповідати конституційно встановленому механізму державної влади;
- конституційні права мають гарантуватися державою, а не бути декларацією;
- створення умов для проведення глибокої децентралізації публічної влади;
- досягнення балансу гілок влади в межах парламентсько-президентської форми правління;
- закріплення статусу Уряду, який би надав можливість ефективно розробляти та впроваджувати державну політику; забезпечення єдності державної політики;
- побудова незалежної судової системи з оновленням суддівського корпусу;
- встановлення авторитетного незалежного Конституційного Суду із заміною суддів, які проголосували за зміну Конституції в неконституційний спосіб у 2010 р.;
- ліквідація радянської прокуратури та конституційне закріплення служби державного обвинувачення, основною функцією якої є підтримка державного обвинувачення в межах кримінального процесу[5, с.25].

Отже, крім змісту майбутніх конституційних змін, не менш важливим питанням є як проходитиме конституційна реформа. Цього разу її необхідно провести професійно, відкрито, прозоро на засадах верховенства права. Чергова зміна Конституції у політико-правовий спосіб призведе до загострення конституційної кризи, а відтак і до непередбачених негативних наслідків для

суспільства. Тому текст конституційних змін має виходити з суспільного інтересу, а не тимчасових політичних інтересів. До обговорення конституційних змін потрібно максимально на всіх етапах залучати громадян. Від якості конституційної реформи залежить, чи стане Україна на шлях побудови справедливого правління, а чи знову піде по черговому колу безправ'я.

Література:

1. Закон України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/742-18>
2. Постанова Верховної Ради України «Про текст Конституції України в редакції 28 червня 1996 року, із змінами і доповненнями, внесеними законами України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV, від 1 лютого 2011 року № 2952-VI, від 19 вересня 2013 року № 586-VII» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/750-18>
3. Survey of civic activities, attitudes to reforms and corruption // http://uniter.org.ua/upload/files/PDF_files/Pact_survey_April2015_public.pdf.
4. Думки та погляди населення України щодо Конституції, конституційної, судової реформ і реформи прокуратури // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pravo.org.ua/img/zstored/files/Опитування_12_15_повні_дані.doc.
5. 2014-15 Ключові правові реформи: Як утілено європейські стандарти? / За ред. Романа Куйбіди. Авт. колектив: Банчук О., Барікова А., Дмитрієва І., Кириченко Ю., Куйбіда Р., Серета М. / Видання Центру політико-правових реформ. – К.: ФОП Москаленко О.М., 2016. – 74 с.